

Česká republika
USNESENÍ
Ústavního soudu

Plénium Ústavního soudu ve složení Stanislav Balík, Vlasta Formánková, Vojen Güttler, Pavel Holländer, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Dagmar Lastovecká, Jiří Mucha, Jan Musil, Jiří Nykodým, Pavel Rychetský, Miloslav Výborný, Eliška Wagnerová (soudce zpravodaj) a Michaela Židlická, rozhodlo dne 28. února 2012 mimo ústní jednání ve věci navrhovatelky Š. D., zastoupené Mgr. Robertem Cholenským, advokátem, se sídlem Bolzanova 5, Brno, o ústavní stížnosti proti jinému zásahu orgánu veřejné moci,

t a k t o :

Ústavní stížnost se o d m í t á .

O d ů v o d n ě n í:

I.

Rekapitulace návrhu

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 4. 7. 2011 a doplněnou podáním ze dne 25. 8. 2011 se stěžovatelka domáhala vydání nálezu, jímž by Ústavní soud vyslovil, že I. postupem Ministerstva zdravotnictví, Vlády České republiky, Parlamentu České republiky a postupem Krajského úřadu Libereckého kraje bylo porušeno právo stěžovatelky na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“); II. Ministerstvu zdravotnictví, Vládě České republiky, Parlamentu České republiky a Krajskému úřadu Libereckého kraje se zakazuje pokračovat v postupu, kterým je omezována volba žen ohledně místa porodu; III. Ministerstvu zdravotnictví se ukládá, aby upravilo postup při porodu ženy v domácím prostředí tak, aby žena měla možnost porodu za asistence kvalifikovaného zdravotního personálu, například porodní asistentky.

2. Stěžovatelka uvedla, že v roce 2010 otěhotněla s termínem porodu 12. 5. 2011, byla zcela zdravá, všechna těhotenská vyšetření byla v pořádku, dítě bylo obráceno hlavou dolů. Po negativních zkušenostech z předchozího porodu v porodnici se po úvaze všech pro a proti rozhodla společně s otcem dítěte pro porod v domácím prostředí s porodní asistentkou, když doma se cítila bezpečně a nejlépe. Stěžovatelka těhotenství a porod považovala za přirozený jev, nikoli za nemoc a přistupuje k porodu tak, že to je ona, která rodí, nikoli zdravotníci. Z těchto důvodů začala stěžovatelka aktivně hledat informace, aby svou volbu zkonkurtovala s porodní asistentkou, a aby našla porodní asistentku, která by jí asistovala při porodu v domácím prostředí. Stěžovatelka zjistila, že ani dvě porodní asistentky, které údajně dříve k porodům doma chodily, již nyní toto nenabízejí. Vzhledem k tomu, že se jí nepodařilo v Libereckém kraji najít žádnou porodní asistentku, která by jí byla ochotna při porodu v domácím prostředí asistovat, obrátila se dne 5. 4. 2011 na svou zdravotní pojišťovnu a krajský úřad s žádostí o radu a pomoc. Všeobecná zdravotní pojišťovna stěžovatelce dopisem

ze dne 7. 4. 2011 odpověděla, že *„Současná legislativa platná v České republice, ani odborné lékařské vědomí nedovoluje podporovat a hradit z veřejného zdravotního pojištění činnosti spojené s prováděním porodů v domácnostech... Krajská pojišťovna VZP ČR v Liberci v současné době nemá žádný smluvní vztah, jenž by umožňoval vedení porodu v domácích podmínkách porodní asistentkou a ani k podobnému kroku nesměřuje.“* Krajský úřad Libereckého kraje pak stěžovatelce dopisem ze dne 13. 4. 2011 sdělil, že *„jako registrující orgán nemá ve své evidenci nestátních zdravotnických zařízení žádné s druhem a rozsahem péče – porodní asistentka.“* Krajský úřad dále uvedl, že *„i porodní asistentka, která je zaregistrovaným nestátním zdravotnickým zařízením, může vést samostatně fyziologický porod jen v prostorách, které jsou pro fyziologický porod náležitě věcně a technicky vybavené. Toto upravuje vyhláška č. 221/2010 Sb.“* Vzhledem k tomu, že stěžovatelka neměla ve svém kraji k dispozici možnost porodu v domácím prostředí s porodní asistentkou, porodila nakonec dne 11. 5. 2011 syna doma sama, bez jakékoli odborné asistence.

3. Stěžovatelka je přesvědčena o tom, že informovaná volba místa porodu spadá do podstaty sebeurčení a jako taková je součástí soukromého a rodinného života. K tomuto závěru ostatně dospěl i Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci *Ternovszky proti Maďarsku* (stížnost č. 67545/09, rozsudek ze dne 14. 12. 2010). V České republice nejsou porody v domácím prostředí zakázány. Orgány veřejné moci mají nicméně k porodům v domácím prostředí odmítavý vztah, jehož důsledek je to, že porody doma nejsou v ČR právně regulovány a na rozdíl od porodů v porodnici nemá žena, která se rozhodne pro porod v domácím prostředí k dispozici asistenci zdravotníka s patřičnou odborností. Jak přitom uvedl ESLP ve shora uvedeném rozhodnutí *„legislativa, která pravděpodobně odrazuje takové odborníky, kteří by jinak mohli být ochotni poskytnout nezbytnou asistenci, konstituuje zásah do výkonu práva na ochranu soukromého života budoucích matek...“* V České republice neexistuje komplexní úprava porodů v domácím prostředí, což je podle stěžovatelky výsledkem legislativní pasivity Ministerstva zdravotnictví, vlády ČR a Parlamentu ČR a postupu krajských úřadů. Vyjádření největší zdravotnické pojišťovny i Krajského úřadu Libereckého kraje potvrdily, že stěžovatelka neměla, a s ohledem na stávající nejasnou legislativu a přístup orgánů veřejné moci ani mít nemohla, k dispozici porodní asistentku, která by ji při porodu doma doprovázela. Fakticky tak stěžovatelce byla znemožněna možnost porodu doma za asistence kvalifikovaného zdravotníka a vzhledem k neexistenci porodních domů, kde by bylo možné porodit, tak byla stěžovatelka nucena buďto porodit v porodnici nebo vystavit sebe i své dítě riziku spojenému s porodem bez asistence.

4. Stěžovatelka odkázala na doporučení Světové zdravotnické organizace (WHO/FRH/MSM/96.24), podle kterého by si žena *„měla zvolit místo, kde se cítí bezpečně, a na takové periferní úrovni, kde je dostupná náležitá péče (FIGO 1992). U těhotných žen s nízkým rizikem to může být doma, na malé porodnické klinice nebo v porodním centru ve městě, a možná i na porodnickém oddělení větší nemocnice. Musí to však být místo, kde bude veškerá pozornost a péče soustředěna na její potřeby a bezpečí, a které bude co nejbliže jejímu domovu a kultuře. Jestliže se má porod uskutečnit doma nebo v malém periferním porodním centru, měl by být v rámci příprav na porod sestaven plán pro případné převezení do řádně vybaveného zařízení ... normální porod, u kterého je riziko nízké, potřebuje pouze pečlivé sledování vyškolenou a způsobilou porodní asistentkou, aby byly včas zjištěny počínající komplikace. Nepotřebuje žádné zásahy, ale povzbuzování, podporu a trochu láskyplné péče.“* Dále pak stěžovatelka odkázala na analýzu Ligy lidských práv *„Péče porodních asistentek mimo porodnice – Analýza právní úpravy vybraných evropských států,“*

z níž vyplývá, že v řadě zemí EU jsou porody doma relativně běžnou záležitostí, když počet rodiček rodících mimo porodnici se pohybuje mezi 1 a 3 % (Německo, Spojené království, Irsko, Francie), 8-9 % (Wales) nebo až po 29 % (Nizozemí). Nejednotný postup a libovůli krajských úřadů konstatuje Závěrečné stanovisko Kanceláře veřejného ochránce práv ze dne 23. 2. 2010 sp. zn. 2481/2009/VOP/MP4. Zástupkyně veřejného ochránce práv konstatovala nedostatečnou legislativní činnost Ministerstva zdravotnictví a odmítla jeho aplikaci právních předpisů. Blíže jsou pochybení Ministerstva zdravotnictví analyzována ve zprávě o šetření, která vydání závěrečného stanoviska předcházela. Příloha zprávy o šetření obsahuje informace o počtech registrovaných nestátních zdravotnických zařízení – porodní asistentka a informace o tom, zda některé porodní asistentky v daném kraji mohou disponovat oprávněním vést samostatně fyziologické porody. S výjimkou Jihočeského kraje, Kraje Vysočina a Olomouckého kraje (podle Královehradeckého kraje to nelze zjistit) přitom takové nestátní zdravotnické zařízení není k dispozici. Státní zdravotnická zařízení asistenci ženám při porodu doma nenabízejí. Omezenou možnost českých žen zvolit si porod mimo porodnici konstatuje ve svých Závěrečných doporučeních ze dne 22. 10. 2010 Výbor pro odstranění diskriminace žen (CEDAW).

5. Stěžovatelka se domnívá, že vzhledem k tomu, že i nově přijatá legislativa (pozn. vyhláška č. 221/2010 Sb.) se tváří, že domácí porody neexistují, byla opět přijata s tím, aby ženám znesnadnila možnost svobodné volby místa porodu tak, aby se ženy rozhodly pro porod v porodnici, neboť bude pokračovat situace, kdy ženy nemají k dispozici kvalifikovanou péči pro porod v domácím prostředí. ESLP se k situaci velmi podobné té, ve které se nachází stěžovatelka, vyjádřil právě ve věci *Ternovszky proti Maďarsku*. Soud zde dospěl k závěru o porušení čl. 8 Úmluvy, neboť nedostatek právní jistoty a hrozba sankcí pro zdravotníky asistující u domácích porodů, omezily výběr možností, které stěžovatelka v souvislosti s porodem mohla zvažovat. Stěžovatelka je přesvědčena o tom, že také v jejím případě byl postupem výše zmíněných orgánů veřejné moci porušen závazek státu vyplývající z čl. 8 Úmluvy.

II.

Vyjádření účastníků řízení a dalších osob

6. K výzvě Ústavního soudu zaslal dne 10. 8. 2011 Krajský úřad Libereckého kraje své vyjádření, ve kterém uvedl, že jeho úloha v této problematice spočívá v tom, že provádí registraci nestátních zdravotnických zařízení na základě žádosti provozovatele nestátního zdravotnického zařízení, a to plně v souladu se zákonem č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních (dále jen „ZZP“). Součástí této žádosti musí být souhlas orgánu příslušného k registraci s personálním a věcným vybavením dle vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČR č. 221/2010 Sb., o požadavcích na věcné a technické vybavení zdravotnických zařízení a o změně vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČR č. 51/1995 Sb., kterou se mění a doplňuje vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR č. 49/1993 Sb., o technických a věcných požadavcích na vybavení zdravotnických zařízení, a mění vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR č. 434/1992 Sb., o zdravotnické záchranné službě. Protože krajský úřad neobdržel žádnou žádost o registraci nestátního zdravotnického zařízení s druhem a rozsahem zdravotní péče v oboru porodní asistentka, nemohl ani vydat žádné rozhodnutí o registraci takového nestátního zdravotnického zařízení. Dle Krajského úřadu Libereckého kraje byl a je jeho postup plně v souladu s příslušnými právními předpisy, přičemž posuzovat ústavní konformitu těchto předpisů není v jeho kompetenci.

7. K výzvě Ústavního soudu zaslal dne 12. 8. 2011 veřejný ochránce práv JUDr. Pavel Varvařovský své vyjádření, ve kterém uvedl, že záležitost porodů v tzv. domácím prostředí,

či přímo domácích porodů, vnímá jako otázku především společenskou, resp. politickou, přičemž v současné době nelze odhlédnout od faktu, že jednotný názor v této věci nesdílejí ani odborníci, ani zainteresovaná veřejnost. Z tohoto důvodu se veřejný ochránce práv necítí být dostatečně fundován přiklonit se na tu či onu stranu, a vyjádřit se tak z věcného hlediska k uvedené problematice. Jde-li o podmínky poskytování zdravotní péče stanovní ZZP, že nestátní zařízení musí být pro druh a rozsah jím poskytované zdravotní péče personálně, věcně a technicky vybaveno a musí splňovat požadavky kladené na jeho provoz. Vyhláškami pak Ministerstvo zdravotnictví stanoví hygienické požadavky na provoz zdravotnických zařízení a technické a věcné požadavky na vybavení zdravotnických zařízení. Dřívější prováděcí vyhlášku (č. 49/1993 Sb.) shledal ochránce při svém šetření naprosto nedostatečnou, neboť její aplikace v praxi vedla v případě žádosti o registraci nestátního zdravotnického zařízení, v němž by zdravotní péče byla poskytována např. pouze porodními asistentkami, k libovůli registrujících orgánů v rámci předmětného správního řízení a následně po Ministerstvu zdravotnictví mj. požadoval opatření k nápravě, které by zajistilo jednotný postup registrujících správních orgánů. Ministerstvo návrhu ochránce posléze vyhovělo a vypracovalo vyhlášku č. 221/2010 Sb., která s účinností od 1. září 2010 nově upravila věcné a technické požadavky na vybavení jednotlivých zdravotnických zařízení, tj. včetně pracoviště porodní asistentky, a to jak pracoviště, kde jsou vedeny porody, tak i pracoviště, kde porody vedeny nejsou (ochránce se nevyjadřoval k nezbytným požadavkům na výbavu či k dalším podmínkám dotčeného pracoviště, neboť se jedná o odbornou otázku). V současné době tedy mohou být dle ochránce za splnění podmínek stanovených právními předpisy, zřizována a registrována i nestátní zdravotnická zařízení (porodní domy), v nichž lze provádět fyziologické porody za asistence pouze kvalifikovaných porodních asistentek. Vycházejí z čl. 2 Úmluvy ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, čl. 1 a čl. 6 Úmluvy o právech dítěte, jakož i z čl. 6 a čl. 31 Listiny, ochránce konstatuje, že život ženy-rodilky, stejně tak rodičího se dítěte, lze považovat za prioritní. Ochránce je proto přesvědčen, že nyní platná a účinná právní úprava směřuje i k řešení situace, kdy by se během porodu vyskytly komplikace, které nebývají ojedinělé, resp. nelze je vyloučit. Závěrem pak ochránce uvedl, že existuje úzká skupina žen, které z různých důvodů (snaha o maximální pohodlí, předchozí negativní zkušenost, osobní přesvědčení, náboženské vyznání, atp.) odmítají možnost porodu jak v porodnicích, tak i v nestátních zdravotnických zařízeních (porodních domech). Zpravidla chtějí родit přímo doma (v bytě), avšak výjimkou nejsou ani atypická místa, ke kterým mají tyto osoby většinou nějaký citový vztah (les, louka, apod.). Takový porod sám o sobě není nezákonný, nicméně případná asistence zdravotnického pracovníka (porodní asistentky) za této situace již porušením právních předpisů je. V poznámce pod čarou ochránce položil otázku, zda skutečně lze po státu žádat závazek zajistit (a případně též hradit) asistenci zdravotnických pracovníků na jakémkoliv, rodičkou zvoleném místě či prostředí. Dle ochránce tento konkrétní závazek lze patrně stěžejně dovodit ze stěžovatelkou citovaného rozhodnutí ESLP.

8. K výzvě Ústavního soudu zaslalo dne 12. 8. 2011 Ministerstvo zdravotnictví své vyjádření, ve kterém uvedlo, že podstatou již řadu let trvajících diskuzí či sporů s částí porodních asistentek je právo žen na volbu místa porodu (přičemž volbu zdravotnického zařízení - porodnice považují za nedostatečnou), proti právu *nascitura* nebo dítěte na ochranu jeho života a zdraví, které se důsledně snaží chránit ministerstvo a na úrovni regionů krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy. Ženy, které chtějí родit v domácnostech, preferují své právo svobodné volby místa porodu a prakticky se nevyjadřují k právu svého potomka na dostupnou kvalitní zdravotní péči, jakou mu může poskytnout jen adekvátně vybavené zdravotnické zařízení. Odborníci v oboru porodnictví upozorňují, že v případě komplikovaného porodu, který nelze se stoprocentní jistotou dopředu vyloučit, hrají roli pro

prevenci závažných škod na zdraví novorozence a v krajním případě jeho smrti pouhé minuty. Porodní asistentky, které usilují o možnost vést porody pouze v domácnostech rodiček, se často hají přenášením své právní odpovědnosti na zdravotnickou záchrannou službu. Avšak i dodržení dojezdového času vozidla zdravotnické záchranné služby je podle odborníků nedostatečné. Stěžovatelkou zmíněný rozsudek ESLP řeší dle ministerstva skutkově odlišnou situaci a jeho závěry nejsou zdaleka tak jednoznačné a přesvědčivé. Ministerstvo souhlasí se závěry tohoto soudu, pokud je za součást práva na ochranu soukromého a rodinného života považováno právo obou partnerů rozhodnout se, zda se chtějí či nechtějí stát rodiči a event. zvolit podmínky porodu. Z takového práva však ministerstvo nedovozuje pozitivní závazek státu vytvořit právě a jen takové podmínky, jaké si přeje konkrétní pacient podle svého subjektivního názoru, osobních představ a přání. Stát svými právními předpisy v zásadě garantuje svým občanům dostupnou a kvalitní zdravotní péči, což činí i případně předporodní, porodní a poporodní péče, ale jen obtížně, právně i ekonomicky, může garantovat další podmínky výkonu zdravotní péče, které jsou dány měřítky zcela subjektivního charakteru - kde se to rodiče líbí nejvíc, jakým způsobem, a v neposlední řadě, v domácím prostředí, aniž by tím došlo ke snížení bezpečnosti a kvality zdravotní péče.

9. Doporučení WHO mají toliko doporučující povahu, jako taková nejsou právně závazná a jejich obsah se v průběhu času vyvíjí. Příručka WHO „Péče v průběhu normálního porodu“ je dokument, který je zaměřen celosvětově, na regiony s velmi rozdílnou úrovní péče. I v této příručce jsou regionální rozdíly zmíněny, je uváděno, že ve vyspělých zemích je porodní péče z velké části institucionalizovaná. Mnohá doporučení jsou zaměřena na oblasti, kde není standardizována a zajištěna síť zdravotních služeb. Stejně tak nezávazným je názor stěžovatelkou zmíněného Výboru pro odstranění diskriminace žen, který se zabýval i zjištěními v oblasti zdravotní péče o ženy v porodnicích. Výbor doporučil, aby smluvní strana zvážila urychlené přijetí zákona o právech pacientů včetně reprodukčních práv žen; přijala protokol standardní porodní péče zajišťující práva pacientek a vylučující zbytečné lékařské zákroky; zajistila, aby byly všechny zákroky prováděny pouze se svobodným, předchozím a informovaným souhlasem ženy; monitorovala kvalitu péče v porodnicích; poskytovala povinné školení pro všechny zdravotnické profesionály o právech pacientů a souvisejících etických standardech; pokračovala ve zvyšování povědomí pacientů o jejich právech včetně rozšiřování informací a zvážila opatření, aby byl porod dítěte mimo nemocnici za pomoci porodní asistentky pro ženy bezpečnou a cenově dostupnou možností. Nezávaznými jsou i závěry Ligy lidských práv nebo Kanceláře Veřejného ochránce práv. V posledně zmiňovaném případě, tj. zprávy Kanceláře Veřejného ochránce práv ve věci šetření problematiky porodních asistentek, bylo předmětem zejména určitá nejednotnost v rozhodování úřadů příslušných k registraci nestátních zdravotnických zařízení dle ZZP. Nejednota byla dána ne zcela dostatečnou úpravou konkrétních podmínek na personální, věcné a technické vybavení pracovišť porodních asistentek, které chtěly provádět fyziologické porody v samostatných zdravotnických zařízeních bez dosažitelnosti porodníka. Ovšem již v té době ZZP trval na požadavku náležitě vybaveného zdravotnického zařízení, jímž jistě není domácnost rodičky, jejíž fyziologický porod se přemění v porod s komplikacemi.

10. Závěrem ministerstvo uvedlo, že nesdílí názor stěžovatelky, že cílem nové vyhlášky č. 221/2010 Sb. bylo omezení svobodné volby místa porodu, když touto vyhláškou de iure stanovilo požadavky, za nichž mohou, mají-li o to zájem, porodní asistentky provozovat i nestátní zdravotnické zařízení s možností volby, zda vést rovněž fyziologické porody nebo nikoliv. Absence takové právní úpravy byla ministerstvu delší dobu vytýkána a byla příčinou

obtížného či téměř nemožného registrování nestátního zdravotnického zařízení porodního typu i pro fyziologické porody. Skutečnost, že drtivá většina žen upřednostňuje porody v porodnicích, je dle ministerstva patrně příčinou omezeného zájmu porodních asistentek provozovat vlastní nestátní zdravotnické zařízení i pro vedení fyziologických porodů. Ministerstvo považuje činnost porodních asistentek za přínosnou a zejména v případě dostupné lékařské péče za žádoucí. Ministerstvo, a potažmo zdravotní pojišťovny, nemohou nést odpovědnost za to, že žena, která nechce родit v porodnici, nemůže sehnat alternativní zařízení, je-li současně možné zajistit zdravotní služby rodičce v porodnici - a tedy přístup ke zdravotní péči.

11. K výzvě Ústavního soudu zaslal dne 22. 8. 2011 Úřad vlády České republiky, ústy předsedy vlády RNDr. Petra Nečase, své vyjádření, ve kterém uvedl, že vláda plně uznává a respektuje právo matky zvolit si místo plánovaného porodu ať ve zdravotnických zařízení státu, obcí, fyzických a právnických osob, či přímo doma za asistence odborně způsobilého zdravotnického personálu. Uvedený postoj vlády se odráží ve skutečnosti, že právní řád České republiky nezakazuje porody v domácím prostředí, ani přímo, či nepřímo neodrazuje lékaře a zdravotníky od poskytování odborné lékařské pomoci ženám, které si zvolily porod v domácím prostředí. Naopak právní řád České republiky upravuje, v souladu s mezinárodně-právními závazky České republiky, právem Evropské unie, doporučeními WHO a v souladu s výsledky odborné diskuse a dostupnými poznatky lékařské vědy, podmínky získávání způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání porodní asistent, podmínky výkonu tohoto povolání, jakož i podmínky, za nichž může být veden porod tak, aby splňoval kritéria zdravotního výkonu provedeného *lege artis*. Uvedená právní úprava přitom bezesporu poskytuje ženám, které si zvolily domácí porod, zdravotnickému personálu, který při takovém porodu asistuje, i osobám, které provozují nestátní zdravotnické zařízení, dostatečnou právní jistotu, že takovýto porod je legální, a že v případě dodržení právními předpisy stanovených podmínek a postupů vedení porodu nehrozí zúčastněným subjektům žádné přímé či nepřímé sankce. V souvislosti s výše uvedeným však vláda považuje za vhodné zdůraznit, že právě v případech plánovaných tzv. domácích či asistovaných porodů platí dvojnásob, že nezadatelné právo na respekt k rodinnému a soukromému životu musí být předmětem určitých omezení uplatňovaných v zájmu ochrany zdraví (v tomto případě zdraví rodičky i *nascitura*), jakož i práv a svobod jiných (zde *nascitura*, resp. novorozence). Vláda je přesvědčena, že v předmětném případě nedošlo ke stěžovatelkou tvrzeným porušením základních práv a svobod, a že existující omezení práva jedince (rodičky) na respektování soukromého a rodinného života obsažená v právním řádu České republiky jsou dostatečně ústavně aprobována, stanovena zákonem, či právním předpisem nižší právní síly a sledují legitimní cíle a jsou vůči tomuto právu proporcionální.

12. K výzvě Ústavního soudu zaslala dne 17. 8. 2011 Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, ústy předsedkyně Miroslavy Němcové, své vyjádření, ve kterém uvedla, že současná právní úprava mimoklinických porodů v České republice je poznamenána především časovým tlakem, pod kterým byla provedena rychlá harmonizace Směrnice Rady 80/155/EHS ze dne 21. 1. 1980 o koordinaci právních a správních předpisů upravujících porodní asistence. Je tomu tak proto, že v procesu přistoupení České republiky k Evropské unii bylo povinností České republiky harmonizovat své právní předpisy s právem platným v členských státech. Pokud by Česká republika nedodržela svou povinnost harmonizace práva, její vstup do Evropské unie by tím byl ohrožen. Harmonizace českého práva se Směrnicí Rady 80/155/EHS však nebyla provedena důsledně, což přináší zejména v praxi řadu rozporů a nejistot. Právní úprava v evropské směrnici byla do značné míry převzata zákonem č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu

nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů. Tento zákon definuje výkon povolání porodní asistentky, vymezuje výkon povolání bez odborného dohledu a stanoví získávání odborné způsobilosti k výkonu povolání porodní asistentky. Následkem rychlé harmonizace právního řádu je skutečnost, že ačkoliv samostatná činnost porodních asistentek byla tímto zákonem uznána, existence této samostatné zdravotnické profese se již nepromítla do dalších souvisejících zákonů. Například není počítáno s existencí porodních domů a podobných zařízení pro ambulantní vedení porodů, což činí těžkosti při registraci těchto zdravotnických zařízení; zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, stanoví, že poskytování hrazené péče pracovníky nelékařských zdravotnických profesí, včetně porodních asistentek, je v zásadě možné pouze na základě indikace lékaře, i když evropské právo počítá se zásadou samostatnosti porodních asistentek a možností poskytovat vymezené zdravotní služby i bez indikace lékaře apod. Z povahy stížnosti nelze dovodit, že Poslanecká sněmovna svým jednáním porušuje právo na volbu místa porodu nebo právo na legální vedení ambulantního porodu, u kterého nebude přítomen lékař, ale pouze porodní asistentka. S přihlédnutím k předmětu věci lze přitom odůvodněně předpokládat, že zmíněná právní úprava by měla být eventuálně připravena v působnosti vlády České republiky, resp. příslušného ministerstva.

13. K výzvě Ústavního soudu zaslal dne 22. 8. 2011 Senát Parlamentu České republiky, ústy předsedy Milana Štěcha, své vyjádření, ve kterém uvedl, že Senátu nebyl za dobu jeho ústavního působení postoupen Poslaneckou sněmovnou k projednání žádný návrh zákona, který by komplexně řešil problematiku porodů v domácím prostředí. Též žádný z možných navrhovatelů podle zákona o jednacím řádu Senátu nenavrhli k projednání v Senátu návrh senátního návrhu zákona, který by uvedenou problematiku upravoval. Nicméně problematika porodů v domácím prostředí v Senátu diskutována byla, a to na jeho 13. schůzi v 4. funkčním období při projednávání návrhu zákona o nelékařských zdravotnických povoláních (senátní tisk č. 255) dne 28. 1. 2004. Zde v souvislosti se široce diskutovanou problematikou navrhované úpravy odborné způsobilosti k výkonu povolání porodní asistentky senátorka Alena Gajdušková citovala názor porodníka: *„Z pohledu porodníka vidím hlavní zádrhel v nemožnosti predikovat dokonale průběh porodu. Porodní asistentky vycházejí z premisy, že největším nepřítelem přirozeného porodu jsou lékaři a není nejmenší důvod, aby byl lékař fyziologicky probíhajícímu porodu přítomen. S prvním nesouhlasím, s druhým v podstatě ano. Ze své praxe však velmi dobře vím, že z naprosto klidného porodu a takřka rodinné pohody je drama v průběhu minut. Nevím, kolik let života mě stály masáže myokardu, když jsem minuty přípravy k naléhavému císařskému řezu na pozadí fofru na sále naslouchal vytrácejícím se ozvám plodu. O poporodním krvácení se raději nezmiňuji. Ta má zlatá Janského plaketa je kapkou v moři mých vyžádaných a podaných transfuzí.“* Senátor Martin Mejstřík pak vyjádřil názor *„Můžeme tisíckrát souhlasit s názory lékařů o tom, že porody v nemocnicích zaručují nejvyšší možnou bezpečnost maminkám i rodičům se dětem, ale dobro nemůžeme nařídít. Žijeme ve svobodné zemi a svoboda znamená možnost volby. Proto se velmi přimlouvám za to, abychom návrh zákona propustili do volné rozpravy, protože jsou připraveny návrhy, pomocí kterých by bylo možné řešit právě možnost alternativních porodů, ke kterým snad jenom tolik, jestliže svoboda znamená možnost volby, pak tato svoboda s sebou nese i zodpovědnost. Domnívám se, že tu bychom měli přesunout a umožnit ji právě porodním asistentkám i maminkám. Bude to v konečné fázi jejich rozhodnutí i jejich případné riziko.“* Na jeho vystoupení reagovala senátorka Jaroslava Moserová slovy *„Souhlasím s kolegou Mejstříkem, že ženy by měly mít právo porodit doma, jestli si to tak přejí, ale všem to budu rozmlouvat a budu propagovat, aby rodily ve zdravotnickém zařízení. Je možné namítnout, že riziko spojené s porodem doma je jejich riziko, ale to není jen jejich riziko, ale*

je to také riziko dítěte. To si zaslouhuje nejlepší možnou péči."

14. Dále je třeba uvést, že téma porodů v domácím prostředí bylo také předmětem projednávání petice porodních asistentek „Za zlepšení podmínek českého porodnictví“, kterou ve dnech 19. a 25. 1. 2011 projednal senátní výbor pro zdravotnictví a sociální politiku. Ten na své 3. schůzi v 8. funkčním období přijal usnesení č. 9, ve kterém na základě zpravodajské zprávy senátora Jana Žaloudíka, a po rozpravě vyslovil souhlas s písemnou odpovědí pisatelům petice. V této odpovědi je v souvislosti s problematikou porodů v domácím prostředí mimo jiné uvedeno, že odborná i veřejná diskuse na téma domácích porodů a porodnických alternativ probíhá u nás dlouhodobě a vyvíjí se spolu se všeobecně podporovaným vysokoškolským vzděláváním porodních asistentek, zdravotním vědomím české populace, zkušenostmi z modelů porodnictví ve vyspělých zemích, případně také pod vlivem aktuálních společenských impulsů. Dle stanoviska výboru jsou velmi kritické názory na současný stav porodnictví minoritní. Domácí porod preferovalo jen několik promile žen ze zhruba 115 000, které rodily v roce 2010. Aktualizovaná a otevřená diskuse o diverzifikaci podob porodnictví, informovanost a edukace o možnostech a modelech porodnické péče, jejich výhodách i rizicích je ve společnosti legitimní. Jednostranná interpretace požadavku umožnit porodním asistentkám autonomně a v plném rozsahu vykonávat své povolání, mohla být oním hnacím motorem diskusí i předmětem sporů v minulosti a zůstává jím i ve vnímání cílů petice. Podstatou tohoto problému z hlediska bezpečí žen a novorozenců je, nakolik vůbec, i do budoucna, mohou a chtějí porodní asistentky převzít odpovědnost za důsledky možných komplikací porodů, a to zejména ve ztížených a všestranně nezajištěných podmínkách porodů domácích. Lze se právem domnívat, že v tomto aspektu nemusí být shoda ani mezi porodními asistentkami samotnými. Společným cílem celé naší společnosti je nepochybně bezpečný porod v prostředí pro ženu, dítě a celou rodinu přijatelném a přátelském, které však dokáže na úrovni doby minimalizovat všechna rizika s porody spojená. Na závěr svého stanoviska pak senátní výbor pro zdravotnictví a sociální politiku uvedl, že bude i nadále podporovat přístup konsensuální, smířlivý, zdravotně i právně bezpečný a všeobecně prospěšný s opatrností k zájmovým skupinám, které by mohly vlastní minoritní zájem vydávat za obhajobu práv jedince či zájem celospolečenský. V posuzované věci tak dle senátu nejde o opomenutí zákonodárce v přijetí příslušné zákonné úpravy, ale fakticky o vyjádření současné vůle Parlamentu nerealizovat úpravu regulace vedení porodů v domácím prostředí, neboť dosud nejsou ve společnosti vydiskutovány základní otázky, týkající se zdravotních rizik pro matku a dítě při porodech v domácím prostředí, jejichž vyřešení by přijetí právní úpravy regulace porodu v domácím prostředí mohlo umožnit.

15. Shora uvedená stanoviska, resp. vyjádření státních orgánů Ústavní soud nezasílal stěžovatelce k replice s ohledem na způsob rozhodnutí – tj. odmítnutí návrhu, neboť neposuzoval meritum věci (viz níže).

III.

Podmínky řízení, referenční hlediska pro posouzení návrhu a vlastní přezkum

16. S účinností od 1. 7. 2010 přijalo plénum Ústavního soudu podle ust. § 11 odst. 2 písm. k) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) rozhodnutí o atrace působnosti (vyhlášeno sdělením č. 200/2010 Sb.), kterým si v čl. 1 odst. 1 písm. e) vyhradilo rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutí nebo jinému zásahu orgánu veřejné moci, je-li účastníkem řízení nebo vedlejším

účastníkem řízení o této ústavní stížnosti prezident republiky, vláda, předseda vlády, Parlament nebo některá z jeho komor, předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu nebo předseda Senátu Parlamentu nebo jiný orgán komory Parlamentu; toto rozhodnutí bylo zrušeno s účinností od 1. 10. 2011 rozhodnutím (vyhlášeno sdělením č. 242/2011 Sb.) téhož znění. Stěžovatelka za účastníky řízení mimo jiné vymezila Vládu České republiky a Parlament České republiky, tudíž k projednání ústavní stížnosti stěžovatelky je příslušné plénum Ústavního soudu.

17. Předtím než Ústavní soud přistoupí k věcnému posouzení ústavní stížnosti dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je povinen zkoumat, zda splňuje všechny zákonem o Ústavním soudu požadované náležitosti, a zda jsou vůbec dány podmínky jejího projednání stanovené zákonem. Ústavní soud předně uvádí, že vzhledem ke způsobu rozhodnutí (viz níže) se podrobněji nezabýval otázkou včasnosti ústavní stížnosti stěžovatelky. Ze stejného důvodu se Ústavní soud podrobněji nezabýval ani podmínkou aktuálnosti zásahu (blíže Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I.: *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*. Praha: Aspi, 2007. str. 325 -330), když v daném případě vycházel z premisy, že tvrzený zásah minimálně hrozí svým opakováním. Při shora uvedeném měl Ústavní soud na paměti to, že ve hře je zejména otázka přístupu k Ústavnímu soudu (a riziko *denegationis iustitiae* v tak závažné otázce jako je ochrana ústavně zaručených základních práv a svobod), když komentářová literatura (str. 342) dospěla k závěru, že „*Ústavní soud by proto měl postupovat nanejvýš zdrženlivě a v pochybnostech hodnotit včasnost a přípustnost ústavní stížnosti ve prospěch stěžovatele, neboť je povinností zákonodárce vymezit procesní pravidla jasným a předvídatelným způsobem tak, aby se účastníci mohli domoci účinné ochrany svých práv; je také povinností soudů při uplatňování procesních pravidel zamezit nadměrnému formalismu, který by byl v rozporu se spravedlivostí řízení a který by zasáhl právo na přístup k soudu ve své podstatě.*“

18. Stěžovatelka svou ústavní stížnost opírá o tzv. jiný zásah orgánu veřejné moci do jejich ústavně zaručených základních práv nebo svobod. Pojem jiný zásah orgánu veřejné moci interpretuje Ústavní soud tak, že jde zpravidla o převážně jednorázový, protiprávní a zároveň protiústavní útok orgánů veřejné moci vůči ústavně zaručeným základním právům nebo svobodám, který v době útoku představuje trvalé ohrožení po právu existujícího stavu. Přitom takový útok sám nesmí být výrazem (výsledkem) řádné rozhodovací pravomoci těchto orgánů a jako takový se musí vymykat obvyklému přezkumnému či jinému řízení. Podstatné je, že důsledkům takového zásahu orgánu veřejné moci nelze čelit jinak než ústavní stížností, resp. nálezem Ústavního soudu obsahujícím zákaz takového zásahu [viz nález III. ÚS 62/95 ze dne 30. listopadu 1995 (sv. 4, s. 243)], neboť ústavní stížnost dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy tvoří procesní prostředek k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod, který je vůči ostatním prostředkům, jež jednotlivci slouží k ochraně jeho práv, ve vztahu subsidiarity.

19. Atribut subsidiarity ústavní stížnosti má jak dimenzi formální, tak dimenzi materiální. Na jedné straně se subsidiarita ústavní stížnosti odráží v požadavku vyčerpání všech prostředků před jednotlivými orgány veřejné moci, jež právní řád jednotlivci poskytuje, což nachází výraz v institutu nepřípustnosti ústavní stížnosti (ust. § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Na druhé straně má princip subsidiarity i dimenzi materiální, z níž plyne, že důvodem subsidiarity jsou samotné kompetence Ústavního soudu jako orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), tedy orgánu, který poskytuje ochranu základním právům jednotlivce teprve tehdy, pokud základní práva nebyla respektována ostatními orgány veřejné moci (viz např. usnesení sp. zn. I. ÚS 239/04 ze dne 4. 5. 2004).

20. Jak uvedl Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.) „z ústavní maximy dle čl. 9 odst. 2 Ústavy neplynou konsekvence toliko pro ústavodárce, nýbrž i pro Ústavní soud. V nepřípustnosti změny podstatných náležitostí demokratického právního státu je obsažen i pokyn Ústavnímu soudu, dle kterého žádnou novelu Ústavy nelze interpretovat v tom smyslu, že by jejím důsledkem bylo omezení již dosažené procedurální úrovně ochrany základních práv a svobod. Z uvedeného východiska nutno posuzovat změny, jež přinesla novela Ústavy, provedená úst. zák. č. 395/2001 Sb., a to v ustanoveních čl. 1 odst. 2, čl. 10, čl. 39 odst. 4, čl. 49, čl. 87 odst. 1 písm. a), b) a čl. 95 Ústavy. Ústavní zakotvení všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu práva mezinárodního a práva vnitrostátního, nelze interpretovat ve smyslu odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s derogačními důsledky. Proto rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ust. § 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách.“

21. V nálezu sp. zn. I. ÚS 310/05 ze dne 15. 11. 2006 (N 211/43 SbNU 357) pak Ústavní soud konstatoval, že „v České republice jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu (čl. 10 Ústavy). Zvláštní postavení mezi nimi mají mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, které tvoří součást českého ústavního pořádku se všemi důsledky z toho plynoucími (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 36/01 nebo nález sp. zn. Pl. ÚS 44/03 vyhlášený pod č. 249/2005 Sb. a konstantní judikatura). Do kategorie těchto smluv bezesporu patří též Úmluva. Bezprostřední aplikovatelnost mezinárodních smluv zahrnuje též povinnost českých soudů a jiných orgánů veřejné moci přihlížet k interpretaci těchto smluv příslušnými mezinárodními tribunály jako orgány povolanými autoritativně se vyslovovat k interpretaci mezinárodních smluv. To se pochopitelně vztahuje též na interpretaci ESLP, přičemž relevance rozhodnutí ESLP dosahuje v českém právu ústavněprávní kvality. Rozhodnutí ESLP jsou pro Českou republiku a orgány veřejné moci na jejím území závazná v individuální věci, což vyplývá též z článku 46 odst. 1 Úmluvy, který deklaruje závaznost rozhodnutí ESLP v jednotlivé věci jako vlastnost "res iudicata" těchto rozhodnutí. Jak již Ústavní soud vyslovil, "nemá žádných pochybností o tom, že obsah závazného rozsudku ESLP ve věci proti České republice představuje pro Českou republiku závazek, jenž pro ni vyplývá z mezinárodního práva. Česká republika je povinna nejen podle mezinárodního práva, ale i s odkazem na ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy takové závazky dodržovat." (viz usnesení ze dne 26. 2. 2004 sp. zn. II. ÚS 604/02). Z důvodů výše uvedených mají ovšem orgány veřejné moci obecnou povinnost přihlížet k interpretaci Úmluvy prováděné ESLP. Rozhodnutí ESLP představují významné interpretační vodítko pro aplikaci Úmluvy. Orgány veřejné moci, na prvním místě pak soudy, jsou proto povinny přihlížet k judikatuře ESLP jak ve věcech, kde rozhodovaly v řízeních proti České republice, tak i ve věcech, které se týkají jiného členského státu Úmluvy, pokud tyto věci mají podle své povahy význam též pro interpretaci Úmluvy v českém kontextu. To platí tím spíše za situace, kdy takovouto judikaturou argumentuje účastník řízení před českým obecným soudem. Pokud se k takovéto argumentaci obecný soud nijak nevyjádří, dopouští se pochybení, které může ve svých důsledcích vést až k porušení základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy, eventuálně příslušného dotčeného základního práva Úmluvy. V každém případě je pak také dotčen čl. 1 odst. 2 Ústavy.“ V nálezu sp. zn. II. ÚS 862/10 ze dne 19. 5. 2010 (N 110/57 SbNU 403) pak Ústavní soud shora uvedené rozvedl, když jako

další argument uvedl „nezákonnost rozhodnutí shledává Ústavní soud v interpretaci zákona o odpovědnosti státu, která nebyla konformní s ústavním pořádkem, do něhož patří i Úmluva (v interpretaci podávané ESLP). Nyní projednávaný případ ilustruje alarmující skutečnost, totiž že obecné soudy neznají (popř. ignorují) judikaturu ESLP, čímž nejen že negují vnitrostátní prostředky nápravy porušení Úmluvy, ale též vystavují Českou republiku riziku nastoupení mezinárodněprávní odpovědnosti za porušení závazků plynoucích z Úmluvy.“ Prof. Dr. Dr. h.c. Luzius Wildhaber, LL.M., J.S.D., emeritní předseda ESLP, ve svém příspěvku na téma „Soudobá kritika Evropského soudu pro lidská práva,“ předneseného na mezinárodní konferenci s názvem „Katalogy základních práv a svobod a jejich aplikace v zemích Evropské unie, Komplementarita či konkurence?“ pořádané Ústavním soudem dne 1. 2. 2012, pak uvedl, že „podle čl. 46 odst. 1 Úmluvy se smluvní strany zavazují, že se budou řídit konečnými rozsudky ESLP ve všech sporech, jichž jsou stranami. Od té doby, co se soudy obvykle řídí principy a precedenty, otázka účinků rozsudků ESLP, které se týkají dalších států, se stává více a více důležitou, takže současná doktrína se musí zabývat závazností či erga omnes účinky rozsudků ESLP.“

22. Jak uvedl ESLP ve shora citovaném rozsudku ve věci *Ternovszky proti Maďarsku*, soukromý život je široký pojem zahrnující také právo na rozhodnutí o okolnostech porodu. Stěžovatelce v předmětné věci dle ESLP sice nebylo bráněno v domácím porodu, nicméně za normálních okolností porod doma vyžaduje i účast zdravotníků. Proto má ESLP za to, že právní úprava, která zřejmě odrazuje zdravotníky od asistence u domácích porodů, zasahuje do práva na respektování soukromého života budoucích matek. Když ESLP dospěl k závěru, že došlo k zásahu do práv stěžovatelky, posoudil, zda tento zásah byl stanoven zákonem. Koncept zákonnosti znamená, že zásah musí být nejen v souladu s vnitrostátním právem, ale že toto právo musí být předvídatelné a nesmí být svévolné. V oblasti domácích porodů, jehož volba je právem matky, to znamená, že matka má právo na to, aby existovaly právní a institucionální podmínky, které její volbu umožní, s výjimkou případů, kdy je ho možno omezit s ohledem na jiná práva. Právo na výběr v oblasti porodů v sobě podle ESLP zahrnuje právní jistotu, že zvolená varianta je legální, a že v souvislosti s ní nehrozí přímé či nepřímé sankce. Nedostatek právní jistoty a hrozba sankcí pro zdravotníky asistujících u domácích porodů omezila výběr možností, které stěžovatelka v souvislosti s porodem mohla zvažovat. Taková situace je podle názoru ESLP neslučitelná s požadavkem předvídatelnosti, a tedy i zákonnosti. Tyto úvahy stačily ESLP k tomu, aby učinil závěr, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy. Inspirativní pro řešení dané otázky, a to zejm. ve vztahu ke shora uvedeným vyjádřením státních orgánů, je i konkurující stanovisko soudců Sajó a Tulkens).

23. Ústavní soud již ve svých dřívějších rozhodnutích traktoval, že rozhodování soudu se nemůže ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce, a to tím spíše, pokud čl. 4 Ústavy staví základní práva pod ochranu soudní moci. V demokratickém právním státě jsou všechny orgány veřejné moci povinny respektovat základní práva a svobody, úkolem soudů je poskytovat jim ochranu, resp. svébytnou a specifickou formu ochrany, jde-li o Ústavní soud. Je-li ochrana základních práv a svobod středobodem fungování demokratického právního státu, je třeba při jejich aplikaci dbát i na uplatnění zásady přímosti a bezprostřednosti. Shledá-li již sám obecný soud porušení základního práva či svobody, je povinen učinit všechna opatření k tomu, aby k dalšímu porušování nedocházelo a již existující porušení odčinit prostředky, kterými disponuje v rámci své pravomoci. To se ostatně odráží v komplementární zásadě subsidiarity, která se uplatňuje v řízeních před orgány (Ústavní soud, ESLP), jež jsou nadány poskytovat jednotlivci specifickou ochranu základních práv a svobod teprve tehdy, selhávají-li mechanismy ochrany před jinými orgány veřejné moci [srov. k tomu např. nálezy sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. 8. 2004 (N 114/34

SbNU 187); sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. 3. 2004 (N 42/32 SbNU 405); sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005 (N 67/36 SbNU 707)].

24. V daném případě je nepochybné (bod 22), že ve hře je základní právo stěžovatelky na ochranu soukromého života zaručeného v čl. 8 Úmluvy (omezitelné s ohledem na jiná práva). Vzhledem k jeho komplexnosti a mnohvrstevnatosti [blíže E. Wagnerová, in: E. Wagnerová, V. Šimíček, T. Langášek, I. Pospíšil a kol.: *Listina základních práv a svobod s komentářem*, Praha: ASPI 2012, čl. 10 (v tisku)] nelze v právním řádu taxativně vymezit všechny jeho součásti a tím spíše ani nabídnout konkrétní dílčí procesní nástroje k jeho ochraně. Nezná-li Český právní řád výslovný procesní prostředek k ochraně základního práva na soukromí v rovině vymezené ESLP (bod 22) je dle názoru Ústavního soudu třeba postupovat *a minori ad maius* a prostředek ochrany (bod 23) hledat v jeho obecnější podobě, kterou v rovině podústavního práva představuje generální ochrana práva na soukromí skrze právo na ochranu osobnosti; „v rámci takto jednotně chápaného všeobecného osobnostního práva, zabezpečující v občanskoprávní sféře ucelené respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný rozvoj, existuje neuzavřený okruh jednotlivých dílčích všeobecných osobnostních práv (např. právo na tělesnou integritu, osobní svobodu, čest, důstojnost a dobrou pověst, jméno, soukromí), jejichž předměty jsou jednotlivé dílčí osobnostní hodnoty, které tvoří neoddělitelné sučásti integrity osobnosti v její celkové fyzické a psychickomorální jednotě“ (viz Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006, s. 97). Krajské soudy, rozhodující ve věcech ochrany osobnosti, pak v souladu s výše uvedeným (bod 20, 21 a 23) musí poskytovat ochranu základních práv (k tomu srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2012 sp. zn. 1 Nc 1/2012), a to při zohlednění jejich výkladu, resp. mezi učiněným ESLP (bod 21 a 22) ve svých rozhodnutích. Takového prostředku však stěžovatelka nevyužila, byť i vzhledem k její argumentaci obsažené v ústavní stížnosti, je právě řízení ve věcech ochrany osobnosti nasnadě.

25. Stranou nelze ponechat ani to, že Ústavní soud již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 282/01 (N 40/25 SbNU 321) prohlásil, že „pro možnost přezkoumání rozhodnutí orgánu veřejné správy o subjektivních právech a povinnostech fyzických nebo právnických osob není rozhodující, zda bylo vydáno v řízení podle zákona č. 71/1967 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů [pozn. zrušen zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád], či zda jsou výsledkem jinak procesně upraveného řízení, případně jejich vydání předcházelo řízení, které není upraveno vůbec.“ Ve světle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 8. 2010 č. j. 2 As 52/2010-59 je pak pro možnost přezkumu aktu správního orgánu ve správním soudnictví nezbytné kumulativní naplnění čtyř znaků [rozhodnutí správního orgánu], jejichž naplnění Nejvyšší správní soud shledal mj. i v případě „Oznámení o neposkytnutí příspěvku na hospodaření v lesích“; i správní soudy tedy vycházejí z principu presumpce přezkoumatelnosti aktů správního orgánu (viz rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 5. 2008 č. j. 4 Ans 9/2007–97, usnesení sp. zn. II. ÚS 3720/10 ze dne 10. 1. 2011). Ostatně nelze ani přehlédnout případnou možnost aplikace § 82 SŘS a násl.

26. Proto Ústavnímu soudu nezbyvá než konstatovat, že by nedodržel princip subsidiarity vysvětlený shora (bod 18 a 19), pokud by nyní o ústavní stížnosti věcně rozhodoval.

27. Ústavní soud závěrem vyzývá zúčastněné strany k zahájení seriózní a odborné debaty, jejímž výsledkem by měla být legislativní úprava, která by respektovala právo na soukromý život dle čl. 8 Úmluvy tak, jak jej vyložil ve svém rozhodnutí ESLP (bod 22), při zohlednění všech kolidujících zájmů a základních práv jiných subjektů, zejména práva dítěte na život a

ochranu zdraví. Právě při řešení společensky a právně kontroverzních otázek, resp. při vytyčování mezí základních práv a respektu k nim ze strany orgánů veřejné moci se totiž více než kde jinde ukazují skutečné kvality právního státu.

28. S ohledem na argumentaci uvedenou v předchozím bodu musel Ústavní soud odmítnout návrh stěžovatelky uvedený v bodu III. petitu její ústavní stížnosti, jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný (§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu).

29. S účinností od 1. 10. 2011 přijalo plénum Ústavního soudu podle ust. § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu rozhodnutí (vyhlášeno sdělením č. 242/2011 Sb.), kterým si v čl. 1 odst. 2 písm. a) vyhradilo rozhodování o odmítnutí návrhu v řízeních uvedených v odst. 1 [srov. bod 16]. Podle čl. 2 odst. 1 předmětného rozhodnutí o atractionání působnosti platí čl. 1 odst. 2 i pro doposud neskončená řízení. K rozhodnutí o odmítnutí ústavní stížnosti stěžovatelky dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je proto příslušné plénum Ústavního soudu. Na základě shora uvedeného rozhodlo plénum Ústavního soudu mimo ústní jednání o odmítnutí ústavní stížnosti v rozsahu bodů I. a II. jako nepřípustné [ust. § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu] a v bodu III. jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný (§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu).

P o u č e n í : Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 28. února 2012

Pavel Rychetský v. r.
předseda Ústavního soudu

Za správnost vyhotovení :
Michaela Vrbová

Odlišné stanovisko soudce Miloslava Výborného k usnesení Pl. ÚS 26/11

K výroku i odůvodnění přijatého usnesení uplatňuji z důvodů dále uvedených podle ustanovení § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), odlišné stanovisko.

1. V projednávaném případě stala se k výzvě soudkyně zpravodajky součástí spisu vyjádření Krajského úřadu Libereckého kraje, veřejného ochránce práv, Ministerstva zdravotnictví, Vlády České republiky, Poslanecké sněmovny Parlamentu a Senátu Parlamentu. Nekritizuji, že byla vyjádření vyžádána (zda se tak stane či nikoli, je ponecháno k volné úvaze soudci zpravodaji), a to ač bych je já sám vzhledem k obsahu stížnostního žádání (petitu návrhu) k přípravě rozhodnutí nepovažoval za potřebná. Byla-li však vyžádána a Ústavnímu soudu již v srpnu 2011 doručena, považoval jsem za samozřejmou nezbytnost komunikovat je (k případné replice) stěžovatelce. Zdůvodnění absence tohoto postupu v usnesení přijatém více než šest měsíců po doručení vyžádaných stanovisek (odst. 15. usnesení), nepřesvědčilo mne o nepotřebnosti informovat stěžovatelku o tom, co o jejím návrhu soudí jí označení účastníci řízení, resp. veřejný ochránce práv. Protože stěžovatelka ani dodatečně o obsahu vyžádaných vyjádření informována nebyla, nemohl jsem podpořit – máje hlasování za předčasné – výrok usnesení. Jen pro tuto předčasnost rozhodnutí, nikoliv snad proto, že bych považoval ústavní stížnost za věcně projednatelnou nebo dokonce důvodnou, disentoval jsem i proti usnesenému výroku.

2. K odůvodnění, vůči němuž odlišné stanovisko vyhradilo si devět ze čtrnácti přítomných soudců, vymezuji svůj odchylný názor takto:

a) Ústavní stížnost je nepřipustná, lze-li toho, co stěžovatel žádá, dosáhnout čerpáním jiných procesních prostředků (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). To podle mého názoru platí v projednávané věci nejvýše pouze ohledně návrhu formulovaného v části I. petitu, a to ještě jen zčásti (určitě nikoliv ve vztahu k vládě a Parlamentu a s přihlédnutím ke skutkovým okolnostem stěžovatelkou vyličených ani ve vztahu k Ministerstvu zdravotnictví). V celém zbytku stížnostního žádání nejen že neměl Ústavní soud k projednání návrhu pravomoc (slovy zákona o Ústavním soudu „nebyl příslušný“), ale stěžovatelka nebyla ani oprávněna domáhat se jí požadovaných zakazujících a ukládacích výroků, neboť svůj návrh formulovala způsobem, jenž je tradičně označován jako *actio popularis*.

b) Zdůvodnění odmítacího usnesení vyznívá ve svém celku jako apel na zúčastněné strany popřát stěžovatelčiným požadavkům více než sluchu. V souvislosti s ústavní stížností, tak jak ji stěžovatelka formulovala, považuji však zvláště výzvu v usnesení výslovně uvedenou v odst. 27. za přinejmenším s projednávanou věcí aktuálně nesouvisející a tudíž nepřipadnou.

c) V otázce domácích porodů není dle mého názoru ve hře jen akcentované právo matky na ochranu jejího soukromého života uplatnitelné dle odůvodnění usnesení buď cestou žaloby na ochranu osobnosti, nebo cestou využívající správní soudnictví, ale též, ba především, právo nenarozeného či právě narozeného dítěte na život a zdraví.

3. Závěrem kladu otázku: je vskutku úkolem soudce zpravodaje prosadit v odůvodnění jím připravovaného plenárního rozhodnutí formulace, s nimiž kvalifikovaná většina Ústavního soudu nesouhlasí?

Miloslav Výborný v. r.

Odlišné stanovisko soudce Stanislava Balíka

Hlasoval jsem pro odmítavý výrok, moje odlišné stanovisko směřuje toliko proti jeho odůvodnění.

Při diskusi nad zpravodajskou zprávou jsem si v duchu souběžně meditoval nad tím, z jakého důvodu asi lýdský král Kroisos nevnímal druhou variantu rady, kterou mu udělovala Pýthie:

„Překročíš-li řeku Halys, zničíš velkou říši!“

x x x

Měli jsme zůstat stát na pevné zemi.

Chtěli jsme vskutku vydat usnesení takto přelomové?

Co lze vlastně mezi jeho řádky mimo jiné vyčíst či si domýšlet?

Řekl bych, že se jedná o následující nové procedurální **desatero**:

1) S ohledem na atrakci takovýchto věcí plénem nyní stěžovateli stačí, aby kromě vydavatele posledního rozhodnutí označil za účastníka řízení třeba právě Parlament České republiky nebo vládu a se stručným odůvodněním ve stylu „*mohou za to také*“ a petitem směřujícím proti jinému zásahu úspěšně přenesl rozhodování z rukou soudce zpravodaje do pléna Ústavního soudu.

2) V řízení o takové ústavní stížnosti v plénu se podle právě vzniklého vzoru uplatní řada odlišností. Tak například soudce zpravodaj nepřímo vystaví stěžovateli poukázku, na základě níž mu posléze Česká republika zaplatí po rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva větší či menší peníze, neboť v plenárním řízení o ústavní stížnosti zřejmě není síly, která by soudce zpravodaje přinutila k tomu, aby přes upozornění a požadavek dalších členů pléna na takové pochybení zaslal stěžovateli sesbíraná vyjádření k replice.

3) Z názorového občasníku, který jsem zmiňoval ve svém odlišném stanovisku k usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 51/05 ze dne 3. 3. 2009, se stane týdeník se zaměřením na nejrůznější oblasti politiky, vědy, kultury a sportu. Stačí podat si proti Parlamentu ČR obdobnou *actionem popularem* a vyčkat odpovědi na jakoukoliv ve formě udičky nadhozenou otázku. Výrok sám o sobě nebude až tak důležitý, půjde přece o předběžnou otázku *sui generis*, k níž se soudce zpravodaj jistě rád vyjádří. Ze spisu a rozsáhlé narativní části usnesení se navíc stěžovatel pohodlně dozví, jak se k věci samé staví způsobem shora popsaným označení účastníci řízení a navíc více či méně rozšiřovaná skupinka *amicorum curiae*.

4) Menšině se v plénu dostane maximální ochrany. Vzhledem k tomu, že pro výrok budou hlasovat všichni, nemůže *de lege lata* předseda Ústavního soudu rozhodnout o změně soudce zpravodaje, i když většina pléna nesouhlasí s odůvodněním.

5) Odůvodnění rozhodnutí se pak napříště stává dílem výlučně jediného autora, jímž je soudce zpravodaj. On si rozhodne, co bude v odůvodnění napsáno, ostatních čtrnáct soudců se vyjádří relevantně až prostřednictvím odlišných stanovisek.

6) Varianta, že by usnesení obsahovalo odůvodnění, na jehož obsahu se většina shodla, a soudci s odlišným stanoviskem by připisovali to, co mělo být ještě navíc dle jejich názoru uvedeno v odůvodnění, bude nahrazena modelem, dle něhož všichni budou popisovat, co napsáno být nemělo, nicméně je nesmazatelné, což vyústí v běžnou aplikaci zásady *littera scripta manet*.

7) Osamocení soudce zpravodaj se bude i nadále v odůvodnění označovat jako Ústavní soud a psát o sobě ve 3. osobě singuláru, např.: „*Ústavní soud poté dospěl k závěru...*“.

8) Diskuse v plénu bude postupně ztrácet na významu, argumenty se nebudou potkávat či poslouchat nebo vyměňovat, zásada ústnosti bude následně *via facti* nahrazena zásadou emailové písemnosti. Jednání pléna se zkrátí pouze na dobu hlasování.

9) V povědomí publika se bude nenápadně smazávat rozdíl mezi řízením o kontrole norem a řízením o ústavních stížnostech, usnesení, jako je toto, doktrína bude střídavě komentovat jako *responsa prudentium* nebo naopak *responsa non prudentium*, případně jim bude vytýkat, že jsou *non responsa prudentium*.

10) Ústavní soud i ve variantě popsané v odstavci 7) bude mít prostor v některém z dalších odmítacích usnesení explicitně deklarovat, že definitivně opustil zásadu minimalizace zásahu.

x x x

V judikatuře Ústavního soudu lze nalézt nespočetně usnesení vydaných soudci zpravodaji ve srovnatelných procesních situacích a přiměřeně stručně odůvodněných.

Marně jsem se přimlouval za obdobný postup v této věci.

Pokud jde o meritorní úvahy, necítím se jimi nikterak vázán. Za sebe mohu jen dodat, že se programově vyhýbám článkům a časopisům, v nichž se píše pochvalně o životním stylu *single*, referuje se o nešťastně a nevratně zakončených domácích porodech či s pathosem o ochraně pololidských práv kůrovce na Šumavě. Držím se raději hodnotově a názorově toho, co mi předali moji předkové, a nechtěl bych být četbou zbytečně iritován.

Až ad absurdum jsem původně uvažoval o návrhu, aby toto usnesení bylo publikováno.

Raději nikoliv?

On verra...

**Odlišné stanovisko soudce Jiřího Muchy k odůvodnění usnesení pléna
Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 26/11**

Ztotožňuji se s výrokem usnesení, jímž byla ústavní stížnost odmítnuta, i s právně relevantními důvody tohoto výroku, jak jsou formulovány v příslušné části odůvodnění (*nepřípustnost* ústavní stížnosti a *nepříslušnost* Ústavního soudu k jejímu projednání). Nemohu ovšem souhlasit se samotnou presentací oné části odůvodnění, jež se nad rámec důvodů, jež vedly takřka naprostou většinu pléna k *odmítnutí* ústavní stížnosti, tedy jednoduše řečeno ke konstatování, že stížnost v této podobě před Ústavní soud nepatří a soud ji tudíž nemusí a nemá věcně posuzovat, obšírně zabývá i úvahami o meritu věci, reprodukuje a komentuje související judikaturu a obsah vyžádaných vyjádření, naznačuje pohříchu *a priori* mimo jiné i (eventuální budoucí) věcný přístup Ústavního soudu k nikoliv triviální, naopak spíše kontroverzní problematice tzv. domácích porodů a nabízí dokonce i hlediska, z nichž by měla vycházet moc zákonodárná při budoucí legislativní úpravě předmětné materie, ačkoliv *nota bene* většina pléna (devět soudců) zaujala k takovéto podobě odůvodnění – na rozdíl od výroku samotného - odchylné stanovisko.

Nemohu než považovat menšinou zvolený a přes nesouhlas výrazné většiny soudců prosazený postup a z něho resultující *dvánáctistránkový* text odůvodnění *odmítavého* usnesení za markantní projev soudního aktivismu, za nešťastný a těžko pro mne akceptovatelný odklon od respektu k takovým principům, jakými jsou postuláty dělby moci, zdrženlivosti a sebeomezení, jež dle mého přesvědčení (spolu)definují postavení Ústavního soudu a vymezují hranice jeho působení uvnitř systému *checks and balances*.

Výsledkem je, řečeno eufemisticky, usnesení vskutku kuriosní ...

V Brně dne 28. února 2012

Jiří Mucha v. r.

Odlišné stanovisko soudce Ústavního soudu Jana Musila

Souhlasím s výrokem usnesení pléna Ústavního soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/10.

Nesouhlasím však s odůvodněním tohoto usnesení. Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujímám k odůvodnění usnesení odlišné stanovisko, které odůvodňuji takto:

1. Podle mého názoru se odůvodnění usnesení mělo omezit (kromě nevyhnutelné narativní části) toliko na uvedení těch procesních argumentů, na nichž spočívá odmítnutí ústavní stížnosti zčásti pro nepřípustnost [podle ust. § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním

soudu] a zčásti proto, že jde o návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný (§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu).

2. Podání nepřijatelného návrhu nebo takového návrhu, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný, neposkytuje, podle mého názoru, Ústavnímu soudu žádný prostor k tomu, aby se jakýmkoli způsobem vyjadřoval, byť i jen v odůvodnění svého rozhodnutí, k obsahovému meritu návrhu, tj. v daném případě k tomu, zda stěžovatelkou tvrzenými postupy orgánů veřejné moci bylo či nebylo porušeno ústavně garantované právo na respektování soukromého a rodinného života. Takové úvahy by mohl Ústavní soud vyslovovat toliko tehdy, pokud by ústavní stížnost splňovala všechny zákonem požadované náležitosti, byla by projednatelná a pokud by Ústavní soud o meritu věci rozhodoval nálezem.

3. V rozporu se základním smyslem odmítnutí návrhu však toto usnesení obsahuje v bodech 20, 21, 22, 23, 24 a 27 odůvodnění takové úvahy, z nichž se dá vyvodit implicitní závěr, že předložená ústavní stížnost je důvodná.

4. Děje se tak např. vyslovením varování před (jakoby hrozícím) interpretačním omezováním „*mezinárodními smlouvami... již dosažené procedurální úrovně ochrany základních práv a svobod*“ (bod 20) a naléhavým připomínáním, že „*orgány veřejné moci mají obecnou povinnost přihlížet k interpretaci Úmluvy prováděné Evropským soudem pro lidská práva*“ (bod 21). Upozorňuje se také na „*alarmující skutečnost, totiž že obecné soudy neznají (popř. ignorují) judikaturu ESLP, čímž nejen že negují vnitrostátní prostředky nápravy porušení Úmluvy, ale též vystavují Českou republiku riziku nastoupení mezinárodněprávní odpovědnosti za porušení závazků plynoucích z Úmluvy*“ (bod 21). Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Ternovszky proti Maďarsku* a separátní stanoviska soudců Sajó a Tulkens jsou v bodě 22 odůvodnění usnesení prezentována jako „*inspirativní pro řešení dané otázky*“. V bodě 23 odůvodnění se naléhavě připomíná, že „*v demokratickém právním státě jsou všechny orgány veřejné moci povinny respektovat základní práva a svobody, úkolem soudů je poskytovat jim ochranu, resp. svěbytnou a specifickou formu ochrany*“ a připomíná se, že „*soudy, rozhodující ve věcech ochrany osobnosti, pak v souladu s výše uvedeným (bod 20, 21 a 23) musí poskytovat ochranu základních práv*“. V bodě 27 je obsažen naléhavý apel, že „*Ústavní soud závěrem vyzývá zúčastněné strany k zahájení seriózní a odborné debaty, jejímž výsledkem by měla být legislativní úprava, která by respektovala právo na soukromý život dle čl. 8 Úmluvy tak, jak jej vyložil ve svém rozhodnutí ESLP (bod 22), při zohlednění všech kolidujících zájmů a základních práv jiných subjektů, zejména práva dítěte na život a ochranu zdraví*“.

5. V obecné rovině je zajisté nutno s citovanými tezemi, obsaženými v odůvodnění usnesení, souhlasit a ani já v nejmenším nemíním jejich obecnou pravdivost jakkoli zpochybňovat. Problém však spatřuji v tom, že v kontextu celého odůvodnění a v kontextu konkrétních skutkových okolností vyznívá tato argumentace jako jednoznačné přitakání, že návrh uplatněný stěžovatelkou je oprávněný. Skrytá intence, obsažená v odůvodnění nálezu, může nepochybně ovlivňovat budoucí rozhodování příslušných orgánů o eventuálních návrzích, předložených jim stěžovatelkou k rozhodnutí. Podle mého názoru může hrozit, že v odůvodnění vyslovené názory budou vnějšími subjekty pokládány za názor pléna Ústavního soudu, což neodpovídá skutečnosti.

6. Nesouhlasím zejména s tím, jak se v odůvodnění usnesení interpretuje rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Ternovszky proti Maďarsku* (Application no. 67545/09).

7. Skutkové okolnosti, za nichž ESLP v uvedené kauze rozhodoval, se podstatně liší od poměrů v České republice. V uvedeném rozsudku ESLP reagoval na situaci, kdy podle platných maďarských předpisů hrozil zdravotníkům za provedení domácího porodu postih – pokuta až 100.000 forintů, přičemž minimálně v jednom případě byl takový postih v posledních letech skutečně uplatněn (bod 6, věta druhá rozsudku). Vůči zdravotníkům asistujícím u domácích porodů mohla být dle nařízení maďarské vlády č. 218/1999 uplatněna odpovědnost za správní delikt, spočívající v tom, že „prováděli zdravotnické úkony v rozporu se zákonem či v rozporu se svou licenci“ („carries out such activities in a manner which is not in compliance with the law or licence“, bod 9 rozsudku).

8. Maďarský právní řád zároveň neupravoval podmínky legální účasti zdravotníka na domácím porodu, a to i přes výslovné zmocnění vlády ve zdravotnickém zákoně z roku 1997 a navzdory obecným deklaracím o možnosti volby, resp. informovaném souhlasu pacienta (bod 10 rozsudku). Za této situace se každý zdravotník, účastnící se domácího porodu, dopouštěl protiprávního jednání.

9. Stěžovatelka paní Ternovszká vnímala tuto situaci jako faktický zákaz domácích porodů a usilovala především o odstranění hrozby sankcí pro asistující zdravotníky (v podání soudu zdůrazňovala, že jí šlo v prvé řadě „o právo na ničím neomezovaný domácí porod, aniž by pomáhající odborníci museli čelit sankcím“ – *the purpose of the application was to obtain an unhampered right to home birth without the assisting professionals facing sanctions* – bod 20, věta třetí rozsudku).

10. Z odůvodnění rozsudku v bodě 22 je dostatečně patrné, že ESLP považoval hrozbu postihu za provedení domácího porodu za rozhodující skutkovou okolnost pro konstatování zásahu (*of an interference*) do práva stěžovatelky na ochranu soukromí dle článku 8 Úmluvy. Soud zdůraznil, že maďarské právní předpisy „zjevně odrazují ty zdravotníky, kteří by za jiných okolností byli ochotni potřebnou pomoc [u domácího porodu] poskytnout, čímž je [stěžovatelce jako nastávající matce] bráněno ve výkonu práva na ochranu soukromého života“ („For the Court, legislation which arguably dissuades such professionals who might otherwise be willing from providing the requisite assistance constitutes an interference with the exercise of the right to respect for private life by prospective mother such as the applicant.“ - bod 22 rozsudku in fine). Teprve nad rámec tohoto konstatování se ESLP zabývá maďarskou právní úpravou jako rozporuplnou, neposkytující jistotu a ochranu před libovůlí (*contradictory, surrounded by legal uncertainty prone to arbitrariness* – bod 26 rozsudku). Tento stav je však dle výslovného konstatování ESLP kumulativním důsledkem dvou skutečností: trvající hrozby sankcí vůči zdravotníkům ochotným provádět domácí porody a zároveň nedostatkem zvláštní a podrobné právní úpravy dané věci („... , since a permanent threat is being posed to health professionals inclined to assist home births by virtue of Government Decree no. 218/1999 as well as the absence of specific, comprehensive legislation on the matter“).

11. Pokládám za nepochybné, že česká úprava, obsažená zejména v zákoně č. 160/1992 Sb. a ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 221/2010 Sb., se od maďarské úpravy podstatně liší, a že by v eventuelním řízení před ESLP nezavdala důvod k takovému rozhodnutí, jaké bylo vydáno v kauze *Ternovszky proti Maďarsku*.

12. Argumentaci, obsaženou v odůvodnění usnesení, považuji za přehnaně aktivistickou a jednostrannou. Řešení tak komplikovaného problému, jako jsou domácí porody, je zapotřebí přenechat odborníkům, zákonodárcům, resp. jiným kompetentním orgánům veřejné moci, jakož i veřejné demokratické diskuzi, v níž je nejprve zapotřebí nalézt společenský konsensus. Ústavní soud by se měl zdržet jakýchkoli náznaků, jak by budoucí právní úprava měla vyhlížet.

V Brně dne 9. března 2012

Jan Musil v. r.

Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů

Ctění kolegové mi jistě pro jednu prominou, pokud své odlišné stanovisko začnu trochu odlehčeně, nicméně však tematicky.

„Zní to až neuvěřitelně, ale na Ústavním soudu se narodilo nádherné mimino „Actio Popularis“.

Dlouho se spekulovalo, kdo je těhotný...snad Subsidiarita?

Šlo o komplikovaný porod v domácím prostředí s těžkými následky - lze však doufat, že Subsidiarita přežije!

V rámci oslav narozenin je v Brně vítán každý, ať už přináší svůj vlastní problém k řešení či problém, který zahlédl a sebral na ulici.... Ústavní soud vše vyřeší ve vlastní režii a nebo řešení nařídí... až do úplného zahlcení... potřebujeme vůbec ještě parlament, vládu či obecné soudy?

Výše uvedené uzavřu tím, že bohužel ironie a sarkasmus nastupují všude tam, kde skončila diskuse, respektive trpělivost a čas k jejímu vedení“.

Nyní vážně

Obecně lze říci, že řešení složité problematiky domácích porodů musí brát v úvahu nejen právo těhotné ženy na soukromí, resp. výběr prostředí, ve kterém chce přivést dítě na svět, ale rovněž riziko ohrožení nově se rodícího života. Kdysi přirozená tradice domácích porodů byla u nás na dlouhou dobu přerušena. Rodit doma se nesmělo. Obnovení možnosti domácích porodů nelze uspěchat už proto, že v sázce je příliš mnoho, tj. zdraví dítěte i matky. Vyjdeme-li ze statistiky, kterou uvedla stěžovatelka ve svém návrhu, vidíme, že i v zemích, kde nedošlo k přerušení a zániku profese porodních asistentek pro domácí porody, jako u nás, se procento těchto porodů postupně redukovalo na 1 až 3 procenta z důvodu větší bezpečnosti pro matku i dítě v sanatoriích či porodnicích (např. Německo, Anglie, Irsko, Francie). Je obecně známo, že ještě v poválečném období se v těchto zemích, ale i u nás, rodilo převážně doma.

Podle mého názoru obnovení podmínek pro výkon profese porodní asistentky a jejího praktického využívání nepřísluší v žádném případě soudům, a to ani evropskému, ani ústavnímu či obecnému, ale pouze moci zákonodárné a výkonné, která po zevrubné odborné

a společenské debatě a podle konkrétních podmínek ekonomických a politických priorit té které země zvolí odpovědné řešení. Mám zde na mysli státy, kde jsou rodičkám i novorozencům nabízena ve světovém průměru nadstandardní péče v existujících porodnicích.

Vyjádření Ministerstva zdravotnictví, vlády i Parlamentu se mi jeví jako příléhavé a odpovědné. Rovněž vítám zdrženlivé vyjádření ombudsmana. I z těchto důvodů nemohu souhlasit s věcným odůvodněním usnesení Pl. ÚS 26/11, které je přes nesouhlas většiny připojeno pod odmítavý výrok.

Hlavní důvody mého nesouhlasu jsou následující:

1) Z procesního hlediska považuji celou situaci za kuriózní a snižující autoritu rozhodnutí Ústavního soudu. Ústavní stížnost je odmítána zčásti pro nepřipustnost a zčásti pro nepřislušnost. Funkcí odůvodnění soudního rozhodnutí je vyložit důvody, které soud přiměřle rozhodnout tak, jak je uvedeno ve výroku. Argumentace vztahující se k věci samé v podobě, v jaké je předestřena v odůvodnění řešeného případu do takového rozhodnutí nepatří. Vzhledem k tomu, že obdobné stanovisko sdílí většina pléna, měl předsedající postupovat podle § 55 zákona o Ústavním soudu. Toto ustanovení mu ukládá povinnost, aby určil nového soudce zpravodaje pro případ, že byl přijat návrh, který se podstatně liší od návrhu nálezu nebo usnesení, které vypracoval soudce zpravodaj. Za podstatnou odlišnost nelze po mém soudu považovat pouze rozdíly ve výrokové části, ale též okolnost, že většinový názor na odůvodnění rozhodnutí (nálezu nebo usnesení) je diametrálně odlišný od návrhu vypracovaného soudcem zpravodajem. Každé rozhodnutí je totiž nikoliv rozhodnutím soudce zpravodaje jako osoby, ale rozhodnutím soudu jakožto orgánu. Nejen jeho výrok, ale též odůvodnění by proto mělo vyjadřovat názor, na němž se usnesla většina, v dané věci většina pléna Ústavního soudu. Situace, kdy ze čtrnácti rozhodujících soudců souhlasí s odůvodněním usnesení jenom čtyři a devět z nich podává odlišné stanovisko, je naprostým popřením těchto principů a ve své podstatě znamená, že usnesení v této věci je rozhodnutím Ústavního soudu jenom formálně, nikoliv však obsahově.

2) K věcné argumentaci odůvodnění je z velké části použit rozsudek ESLP ve věci *Ternovszky v. Maďarsko*, přičemž z textu není zřejmé, co je citace z tohoto rozsudku a co je komentář soudkyně zpravodajky. Dále nejsou zřejmé rozdíly v současné české a maďarské zákonné úpravě, takže vzniká patrně „chtěný“ dojem, že závěry ESLP plně dopadají i na situaci v České republice. K podpoře tohoto efektu je použita citace z nálezu II. ÚS 862/10 (dle mého názoru nepřipadná) ve spojení s citací z příspěvku bývalého předsedy ESLP prof. L. Wildhabera takovým způsobem, aby byl vytvořen dojem, že účinky rozsudků ESLP působí erga omnes a rozsudek proti Maďarsku lze použít i pro současně projednávanou věc (k druhé polovině bodu 21 usnesení). Není zmíněno, že prof. Wildhaber naopak naprostou většinu svého vystoupení věnoval tomu, že tlumočil ostrou kritiku vedenou proti ESLP, která přichází nejen od vlád států Úmluvy, ale též z úrovně národních soudů a v neposlední řadě od samotných soudců, kteří v ESLP současně působí nebo působili. Kritika se týká zejména nadměrného aktivizmu a opomíjení subsidiární role ESLP, která byla vetknuta do základů tohoto soudu. Dále kritizoval centralismus ESLP v pohledu na základní lidská práva, který není v demokratické společnosti nezbytný, neodhadnutelnost a nepředvídatelnost hlavní rozhodovací linie ESLP, nedostatek srozumitelnosti jeho rozhodnutí, opouštění individualizace v odůvodnění a nebezpečí přesahů a zevšeobecnování, nemožnost demokratické odezvy (zpětné vazby) proti rozsudkům ESLP, které jsou vnímány členskými státy jako nežádoucí a nesprávné. Nadto si ESLP není schopen poradit s nesmírným návalem případů (170.000 nedodělků). V závěru prof. Wildhaber uvedl, že ESLP nikdy ve své historii nemusel čelit takové vlně masové kritiky, která směřuje proti jeho excesivnímu aktivismu.

Podle mého názoru, lze do této kategorie rovněž zařadit rozsudek Ternovszky v Hungary, usuzováno z disentu soudce ESLP Popoviče připojeného k tomuto rozsudku.

3) Závěrem je nutno položit otázku: jaké rodinné soukromí či osobnostní právo těhotné ženy stát porušuje, pokud si tato může zvolit legální porod doma nebo využít porodní zařízení, kde má odbornou lékařskou péči včetně pediatrické, pro sebe i dítě. Každá volba má svá rizika, za která je nutno přijmout osobní odpovědnost. Má-li být demokratická společnost funkční, pak nezbývá než přijmout premisu, že není svobody bez odpovědnosti.

V Brně dne 28. února 2012

Ivana Janů v. r.

Odlišné stanovisko soudkyně Dagmar Lastovecké

Odlišné stanovisko je uplatňováno pouze k odůvodnění usnesení nikoli k výroku.

Ústavní stížnost je odmítána dle ustanovení § 43 odst. 1 písm. d) a e) zákona o Ústavním soudu, jedná se tedy o procesní odmítnutí návrhu, který nesplňuje zákonné náležitosti, aby mohl být projednán meritorně.

Rozsah ani obsah odůvodnění však není adekvátní procesnímu odmítnutí. Zejména body 21., 22. a 24. v kontextu bodu 27. odpovídají spíše meritornímu přezkumu, který Ústavním soudem nebyl a ani nemohl být z procesních důvodů učiněn. Nadto dle mého názoru uvedené části odůvodnění nevyznívají neutrálně (především výzva k legislativní úpravě ve smyslu judikatury ESLP, která je ale v usnesení citována pouze kuse), a mohou tak vyvolávat dojem vyjádření názoru Ústavního soudu na problematiku, která je předmětem ústavní stížnosti, k čemuž ovšem Ústavní soud v projednávané věci nebyl oprávněn.

V Brně dne 28. února 2012

Dagmar Lastovecká v. r.

Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky

S odůvodněním plenárního usnesení nemohu souhlasit proto, že svým obsahem ignoruje zásady, vlastní (soudním) procesním standardům, jež Ústavní soud sám v rozhodovací praxi přejímá jakožto součást kritérií provenience ústavněprávní. Vybočuje totiž z těch („rozhodovacích“) důvodů, jež byly (mohly být) určujícími pro výsledek řízení, představovaný usnesením, jímž byla ústavní stížnost odmítnuta, a činí tak – opět – aktivisticky a s ambicí, jež mu nepřísluší (viz odlišná stanoviska k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11, jmenovitě dissent Jiřího Muchy).

Je-li rozhodným hodnocení, že ústavní stížnost je zčásti nepřijatelná „pro nedržení principu subsidiarity“ (bod 26., 29.) a zčásti jde o návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný (bod 28.), bylo *procesně* i *logicky* namístě, aby byly odůvodněny *právě* (a zásadně *jen*) tyto dílčí závěry, tj. předestřeny úvahy, na jejichž základě k nim Ústavní soud dospěl.

Tomu jsou však věnovány – z celkem dvaceti devíti odstavců – toliko v podstatě odstavce dva, co do argumentu „subsidiaritou“, a nedostatek příslušnosti Ústavního soudu není (zdá se) odůvodněn vůbec.

Oproti tomu převážná část textu odůvodnění zahrnuje obsáhlá vyjádření rozmanitých subjektů, stěžovatelkou ohlášených coby účastníků řízení, jakož i subjektů z jiných důvodů Ústavním soudem oslovených, k vlastnímu předmětu ústavní stížnosti (kauze tzv. „domácích porodů“), jejichž prezentace z pohledu závěru o její věcné neprojednatelnosti byla nejen nepotřebná, nýbrž i *nepřijatelná*, pakliže měla sloužit k vytvoření předpolí pro následně *věcně* zaměřené úvahy soudu, jmenovitě ty, které směřují k publikaci rozsudku ESLP ve věci Ternovszky proti Maďarsku, ozřejmění jeho účinků pro Českou republiku a k otevřené identifikaci práva tvrzeného stěžovatelkou jako práva základního (na ochranu soukromí), neboť zde – pro potřeby finálního výsledku – očividně místa neměly. To pak platí *tím spíše* o proklamované výzvě pro všechny „zúčastněné strany“ k zahájení „seriózní a odborné debaty, jejímž výsledkem by měla být legislativní úprava“, která bude „respektovat právo na soukromý život“ a zohledňovat všechny tomu „kolidující zájmy a základní práva jiných subjektů, zejména práva dítěte na život a ochranu zdraví“.

Ústavní soud – ačkoli rozhoduje *jen procesně* – tím zcela mimoběžně (a bezdůvodně) vstupuje do otázek věcných, bez tomu odpovídajícího zákonného podkladu (stěžovatelčin požadavek nadto kvalifikuje v relaci ke zmíněnému rozsudku ESLP, aniž by jakkoli podrobil úvaze, zda vychází ze srovnatelných poměrů apod.), a současně předznamenává i ústavněprávní posouzení, jež míní v budoucnu uplatnit, bude-li k tomu – příště – již otevřená příležitost. Jestliže „debata zúčastněných stran“ má nakonec vyústit v zákonodárný proces, pak *dopředu* formuje nejen její obsah, nýbrž i hodnotový směr, který by měl zákonodárce sledovat, čímž si – opakovaně – osvojuje roli, jež mu Ústavou – v poměrech vymezené dělby moci – vyhrazena zjevně není.

Externím produktem pak je, že Ústavní soud zde vydává usnesení, jež je provázeno odůvodněním, s nímž většina pléna nesouhlasí (devět soudců), což problematizuje odpověď na otázku, čím (jakého tělesa) rozhodnutím vlastně je a co je jeho obsahem, bude-li hodnoceno pohledem zásady, že výrok a odůvodnění má tvořit (logicky a věcně, resp. argumentačně) organický celek.

V Brně dne 8. března 2012

Vladimír Kůrka v. r.

Odlišné stanovisko soudce Jiřího Nykodýma k odůvodnění usnesení pléna sp. zn. Pl. ÚS 26/11

Ústavní stížnost stěžovatelky byla správně odmítnuta jednak s ohledem na princip subsidiarity jako návrh nepřipustný (viz body 18., 19. a 26. odůvodnění nálezu), a jednak jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný (viz bod 28. nálezu).

Jestliže byla ústavní stížnost odmítána z těchto důvodů, tedy proto, že nebyly splněny podmínky řízení, pak zde nebyl dán žádný prostor pro zaujímání stanovisek k meritu ústavní stížnosti. Tato výhrada se týká zejména bodů 20. až 25. Ústavní soud by neměl vyjadřovat svůj názor ke konkrétním otázkám, jak by o nich mělo být rozhodnuto, jestliže by se mohly v budoucnu stát předmětem jeho meritorního rozhodování. Tento závěr lze dovést z ustanovení § 47 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

V Brně dne 28. února 2012

Jiří Nykodým v. r.

Odlišné stanovisko soudkyně Michaely Židlické

Souhlasím s výrokem usnesení, nicméně nikoliv s jeho odůvodněním, a to konkrétně pokud jde o jeho body 22 a 24, v nichž odkazuje na závěry rozsudku ESLP ve věci Ternovszky proti Maďarsku a poskytuje tak obecným soudům návod, jak posuzovat případnou žalobu stěžovatelky na ochranu osobnosti. Ústavní soud sice formálně ústavní stížnost odmítá jako nepřipustnou, tzn. nezpůsobilou věcného projednání, fakticky však ve výše citovaných pasážích odůvodnění naznačuje, že tvrzení stěžovatelky o dotčení jejích ústavně zaručených práv považuje za věcně opodstatněná. Jestliže tedy Ústavní soud otázku domácích porodů otevřel, byť se tak stalo toliko formou obiter dicta, považuji za nezbytné připojit své stanovisko, a to i vzhledem k tomu, že v bodě 27 usnesení je sice akcentována nutnost zohlednit z hlediska případné budoucí právní úpravy všechny kolidující zájmy a základní práva jiných subjektů, zejména právo dítěte na život a ochranu zdraví, avšak usnesení již nedává jednoznačnou odpověď, jak případný rozpor mezi zájmem matky a dítěte řešit. O tom, že takový rozpor v případě domácích porodů vzniká, přitom není dle mého názoru nejmenších pochyb.

Byť je porod dítěte procesem lidsky zcela přirozeným, jsou s ním spojena vážná a ne vždy předvídatelná rizika pro zdraví matky i novorozence. Soudobá lékařská věda sice neumožňuje tato rizika zcela eliminovat, nicméně je schopna je podstatným způsobem zmírnit. Zajištění skutečně kvalitní zdravotní péče je však náročné jak z hlediska personálního, tak i materiálního, přičemž aby mohla být taková péče souběžně poskytována všem, kteří ji potřebují, nezbyvá než její výkon koncentrovat do zdravotnických zařízení. Porod konaný mimo toto zařízení pak logicky nepředstavuje, co se týče komplexnosti zdravotní péče a pokrytí možných rizik a komplikací, srovnatelnou kvalitu. Tuto skutečnost ostatně nepřímou potvrzuje i Evropský soud pro lidská práva, když v bodě 24 rozsudku ve věci Ternovszky proti Maďarsku konstatuje, že v současnosti „je předmětem odborné

lékařské debaty, zda domácí porod představuje podstatně vyšší riziko než porod nemocniční.“.

Úvahy o podmínkách porodu jsou komplikované z toho důvodu, že je třeba sledovat souběžně dva legitimní cíle, a to blaho (práva) matky a blaho dítěte. Dle mého přesvědčení však nelze zvyšovat komfort matky při porodu tam, kdy by cenou za realizaci jejího práva na volbu místa porodu bylo zhoršení zdravotní péče, na níž má dítě nárok. Dle čl. 6 Listiny základních práv a svobod má každý právo na život, přičemž lidský život je hoděn ochrany již před narozením. Dle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, dle čl. 6 odst. 2 téhož dokumentu mají smluvní strany povinnost zabezpečit v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte. Mám za to, že není rozhodné, zda je domácí porod rizikovější o jedno, tři, pět, deset nebo patnáct procent, neboť už samotný fakt, že představuje ohrožení zdraví dítěte, jemuž se lze vyhnout, považuji za dostatečný důvod pro odmítnutí aktivní podpory domácích porodů ze strany státu. Jinými slovy řečeno, jelikož není v současných možnostech státu zajistit při domácích porodech stejnou kvalitu zdravotní péče jako ve zdravotnickém zařízení, považuji stav, kdy stát domácí porody aktivně nepodporuje, za souladný se závazky plynoucími z výše citovaných ustanovení Úmluvy o právech dítěte, jakož i čl. 6 Listiny základních práv a svobod.

Výše uvedené ovšem v žádném případě neznamená, že by neměl být brán ohled na blaho a přání matky; považovala bych proto za vhodné provést analýzu příčin, které vedou budoucí matky k jejich rozhodnutí nevyužívat služeb zdravotnického zařízení, a na jejím základě formulovat doporučení, jaká opatření lze přijmout za účelem maximalizace jejich práv při současném zachování práva dítěte na ochranu života a zdraví.

V Brně dne 12. března 2012

Michaela Židlická v. r.